

UNIVERSITATEA TITU MAIORESCU

ȘCOALA DOCTORALĂ DE DREPT

**TEZĂ DE DOCTORAT
(REZUMAT)**

**MECANISME ȘI MODALITĂȚI DE ADAPTARE
A CONTRACTULUI**

**Conducător de doctorat,
PROF. UNIV. DR. IOAN ADAM**

**Doctorand,
DUDĂU ALEXANDRU GEORGE**

- BUCUREȘTI 2025 -

INTRODUCERE

Realitatea social-juridică de la care a pornit tema tezei de doctorat a reprezentat-o introducerea, cu titlu de noutate prin noul Cod civil, a dispozițiilor de la art. 1.213 referitoare la adaptarea contractului în cazul erorii – viciu de consimțământ, precum și dispozițiilor de la art. 1271 privitoare la impreviziune, reglementată pentru prima dată în legislația națională.

Ceea ce este demn de remarcat este faptul că legiuitorul român folosește în mod expres sintagma *adaptarea contractului* atât în ceea ce privește dispozițiile art. 1213 referitoare la adaptarea contractului în cazul viciului de consimțământ al erorii, cât și cu ocazia reglementării impreviziunii la art. 1270 alin. (2) lit. a) din C. civ.

Această nouă instituție a adaptării contractului pentru viciile de consimțământ este prevăzută de legiuitorul român ca o alternativă preferabilă nulității contractului în anumite circumstanțe, fiind o aplicație particulară a conceptului de *favor contractus*. Fiind nou introdusă în sistemul dreptului pozitiv român, instituția adaptării contractului pentru viciile de consimțământ nu este tratată și analizată în profunzime în doctrina juridică românească. Totodată, se remarcă și o lipsă a cazurilor de practică judiciară aferente acestui subiect, instanțele de judecată nefiind investite cu cereri referitoare la adaptarea contractelor pentru cazuri de eroare, în conformitate cu prevederile art. 1213 C. civ.

Pornind de la această situație, ne-am propus să cercetăm subiectul printr-o abordare teoretică a mecanismului juridic concret prin care operează această instituție, astfel încât, în urma identificării corecte a regimului juridic, raportat și la scopul reglementării oferite de legiuitor, să putem observa modalitatea efectivă în care această instituție poate fi implementată în practica contractuală. Necesitatea identificării corecte a naturii juridice a acestei instituții rezidă și în aceea de a determina domeniul său de aplicare, în sensul de a stabili dacă acest mecanism poate fi aplicat și în situația altor vicii de consimțământ, în scopul salvării actului de la sancțiunea nulității.

Din acest punct de vedere, prezentul studiu își propune să răspundă întrebării dacă instituția adaptării contractului pentru vicii de consimțământ va avea aplicație practică direct în temeiul voinței părților implicate în contract, adică prevede un mecanism de adaptare convențională care poate fi implementată fără concursul instanței de judecată sau, dimpotrivă, este necesară intervenția instanței de judecată pentru a adapta contractul în acord cu prevederile legale.

Desigur, problematica adaptării contractului nu se rezumă doar la cazul prevăzut de art.

1213 C. civ., astfel că cercetarea va cuprinde, într-o măsură substanțială, și cazul impreviziunii contractuale, instituție juridică în temeiul căreia instanța de judecată este abilitată de lege să dispună adaptarea contractului prin distribuirea în mod echitabil a pierderilor și beneficiilor ce rezultă din schimbarea împrejurărilor ce au cauzat dezechilibrul contractual.

Impreviziunea, fiind o instituție juridică care poate fi aplicată doar în urma apariției unor circumstanțe social-economice excepționale, nu a beneficiat, până în prezent, de contextul necesar pentru a putea deveni aplicabilă în raporturile contractuale din dreptul privat și dreptul public, cu excepția situațiilor începând cu anul 2020, anul apariției pandemiei de Covid-19, continuând cu criza energetică și cea de securitate declanșate de conflictul militar de la granițele României, împrejurări ce au culminat cu o creștere importantă a inflației și o explozie a prețurilor în domeniul construcțiilor în jurul anului 2022, context care a continuat până la sfârșitul anului 2023.

Aceste împrejurări de fapt au fost ocazii suficient de bune pentru a pune la încercare mecanismul de funcționare a impreviziunii în rândul contractelor, astfel cum această instituție este reglementată de dispozițiile dreptului comun – art. 1271 C. civ. Însă, din cauza numeroaselor intervenții legislative speciale pe care le-a efectuat legiuitorul în această perioadă, cu privire la adaptarea unor categorii diverse de contracte care se aflau în desfășurare la momentul apariției situațiilor excepționale, s-a ratat posibilitatea de a realiza un adevărat test al impreviziunii de drept comun pe cale judiciară.

Acesta credem că este motivul pentru care jurisprudența instanțelor de judecată cu privire la aplicarea impreviziunii de drept comun este cvasi-inexistentă, întrucât, atunci când contextul social permitea aplicarea impreviziunii în contracte, legiuitorul a intervenit prin norme speciale derogatorii, iar pentru adaptarea contractelor s-au prevăzut alte mecanisme juridice, de cele mai multe ori fiind prevăzute mecanisme legale, astfel că posibilitatea instanței de a interveni în contract a fost exclusă, fiind astfel restrâns destul de mult câmpul de aplicare al impreviziunii.

Din această perspectivă, cercetarea din prezenta lucrare va avea în vedere atât modalitatea în care contractele au fost adaptate în temeiul impreviziunii de drept comun, prin raportare la considerente de ordin teoretic, dar și de practică judiciară existentă la acest moment, cât mai ales cercetarea manierei în care legiuitorul a transpus impreviziunea în normele speciale pe care le-a adoptat în perioadele de criză a contractelor afectate de schimbările excepționale apărute în perioadele respective, derogatorii de la dreptul comun.

Tomai de aceea, tema de cercetare prezintă actualitate, deoarece adaptarea contractului pentru impreviziune, astfel cum aceasta este reglementată în dreptul comun, nu și-a găsit încă

un loc în practica instanțelor de judecată, chiar dacă au existat anumite situații de criză, astfel că rămâne deschisă calea pentru viitoare dezbateri științifice și aplicații practice ale impreviziunii, odată ce vor apărea alte situații excepționale, ce pot fi marcate de ample schimbări economice, legislative sau de altă natură, care să justifice aplicarea impreviziunii în contracte.

Totodată, de actualitate va rămâne și identificarea fundamentului teoretic al adaptării contractului, întrucât impreviziunea se justifică a fi aplicată, mai degrabă, prin raportare la o serie de concepte precum buna-credință, echitatea, echilibrul contractual, proporționalitatea, interesul și caracterul util al contractului. Toate aceste concepte definesc teoria solidarismului contractual, un principiu demonstrativ al dreptului, o creație a doctrinei juridice, iar nu un principiu care beneficiază de o reglementare normativă expresă.

Față de aceste aspecte, putem spune că utilitatea, importanța dar și actualitatea temei studiate este dată de identificarea acelor argumente juridice pentru care solidarismul contractual ar trebui să fie recunoscut și acceptat la nivel jurisprudențial, astfel încât instanțele de judecată să poată pronunța, cu o deschidere mai mare, soluții de adaptare a contractului pe temeiul impreviziunii de drept comun.

METODE DE CERCETARE ȘTIINȚIFICĂ

Elaborarea prezentei lucrări va fi realizată prin folosirea combinată a unor diferite metode de cercetare științifică. Pe de o parte, vom utiliza metoda de cercetare *logico-deductivă*, având în vedere că punctul de pornire al studiului este structurat în funcție de prevederile normative și a datelor cu caracter general existente, ajungând în cele din urmă la data cu caracter particular, ce vor fi explicate teoretic printr-o dezvoltare elaborată a tezelor și ideilor extrase, cât și practic, aplicativ, prin redarea unor cazuri specifice și concrete, iar pe de altă parte, va fi utilizată și metoda de cercetare *hermeneutică*, bazată pe aplicarea teoriei interpretării normelor juridice, întrucât subiectul studiat va cuprinde numeroase analize personale, observații, afirmații critice, precum și expunerea unor puncte de vedere argumentate cu privire la tema studiată.

Prin prezenta lucrare se va evidenția atât capacitatea de studiere a unor aspecte juridice doctrinare, printr-o abordare pur teoretică și aprofundată a temei analizate, cu referire la doctrina juridică aferentă, cât și aptitudinea de cercetare a modalității în care a fost transpusă în practică tema analizată. Pe lângă studierea cazurilor de practică judiciară existente la acest moment pe diferitele portaluri naționale de jurisprudență, lucrarea de față va fi fundamentată

și pe activitatea de cercetare personală realizată de autor a cazurilor practice existente la nivelul autorităților administrative publice, cu referire specială la mecanismele și modalitățile practice și concrete de implementare, la nivel administrativ, a prevederilor legale care permit adaptarea contractelor de achiziții publice.

Aceste aspecte demonstrează efectuarea unei cercetări complexe asupra temei aferente tezei de doctorat, astfel încât propunerile făcute în cadrul lucrării să corespundă nevoilor actuale a teoreticienilor și, în egală măsură, a practicienilor dreptului, acestea fiind extrase din problemele teoretice dar și de practică judiciară și administrativă pe care le-a generat instituția adaptării contractului.

STRUCTURA ȘI REZUMATUL LUCRĂRII

CAPITOLUL I denumit „*Aspecte generale privind adaptarea contractului*” sunt redate, în primă parte, aspecte generale referitoare la contract și fundamentul său teoretic, fiind făcută o expunere a teoriei clasice a autonomiei de voință, a libertății contractuale, precum și a cauzelor care au condus la declinul autonomiei de voință, iar în partea secundă se începe analiza aspectelor referitoare la conceptul de adaptare a contractului.

Pe lângă acordul de voințe, contractul însumează și interesele reunite ale părților. Fiecare parte urmărește să-și satisfacă un interes particular prin încheierea contractului, această componentă economică a contractului avându-și rădăcina în cauza contractului și în obiectul acestuia, adică în conținutul drepturilor și al obligațiilor contractuale. Voința este doar mijlocul folosit de parte prin care urmărește obținerea rezultatului dorit, acela de realizare a interesului său.

Când voința lipsește sau este limitată ori alterată – cazul contractelor care nu sunt negociate, adică cele forțate, de adeziune, etc, interesul părților este elementul de esență care justifică utilitatea contractului, de aceea contractul are și o funcție utilitară și trebuie privit din perspectiva eficacității sale, care înseamnă realizarea intereselor părților.

Prin acordul exprimat la încheierea contractului, părțile urmăresc realizarea propriului interes, dar totodată își asumă și realizarea interesului partenerului contractual. Contractul trebuie să funcționeze într-un echilibru al prestațiilor părților pentru a putea asigura fiecăruia efectele sale utile. Echilibrul prestațiilor părților ar trebui să fie reflecția concilierii intereselor părților, fiind expresia bunei-credințe, a echității și a solidarismului contractual.

Relația contractuală a părților poate suferi din cauza dezechilibrului contractual, generat de disproporționarea valorii prestațiilor reciproce, care pot apărea pe parcursul executării

contractului, mai cu seamă în cazul contractelor de lungă durată, cu executare succesivă, întrucât acestea sunt cele mai expuse la riscurile asociate devalorizării monetare sau a inflației excesive.

Concilierea intereselor părților în situația ruperii echilibrului contractual și a apariției riscului de blocaj al relației contractuale, reprezintă calea de urmat care permite acestora să readucă contractul la starea inițială și să salveze, în acest fel, relația contractuală, în vederea atingerii scopului încheierii contractului.

Concilierea intereselor părților afectate de dezechilibrul contractual survenit pe parcursul executării acestuia se realizează prin *adaptarea contractului*, adică prin revizuirea acestuia în scopul restabilirii echilibrului dintre prestațiile părților ce a fost afectat din împrejurări exterioare voinței părților.

Noțiunea de adaptare poate avea mai multe înțelesuri, conform definiției din dicționarul explicativ român, sens în care prin aceasta înțelegem *ajustare, potrivire, modificare, revizuire, transformare, acomodare, acțiunea de a adapta și rezultatul ei*.

Prin mecanism de adaptare a contractului se înțelege procedura concretă prin care părțile pot efectua adaptarea contractului, precum și condițiile specifice ce se cer a fi îndeplinite, raportat la specificul fiecărui tip de adaptare contractuală, iar prin modalitatea de adaptare vom avea în vedere modul concret în care contractul va fi adaptat (*e.g.* prin ajustare de preț; prin amânarea de la executarea unor obligații; prin scutirea de la executarea unor obligații).

Adaptarea contractului se poate realiza pe cale *convențională*, în virtutea libertății contractuale, prin voința mutuală a părților sau pe cale *judiciară*, în lipsa acordului părților, situație în care instanța de judecată va fi cea care va interveni în contractul dintre părți pentru revizuirea sa.

După cum vom observa pe parcursul prezentei lucrări, există numeroase situații în care legiuitorul a adoptat diverse acte normative în baza cărora s-au adaptat anumite tipuri de contracte, astfel că se identifică, pe această cale, o a treia modalitate de realizare a adaptării contractului, respectiv pe cale *legală*.

Adaptarea convențională este o expresie a libertății contractuale întrucât părțile au *libertatea de a adapta contractul* în acord cu propriile convingeri și în ce modalitate acestea doresc, dar prin care se urmărește realizarea intereselor individuale și finalitatea contractului.

Libertatea de a adapta contractul conferă părților posibilitatea de a reevalua creanțele și obligațiile contractuale, care au suferit un dezechilibru semnificativ din diferite cauze și împrejurări exterioare și obiective și de a da o nouă configurație contractului, chiar diferită de cea

inițială prin care a fost creat contractul.

Părțile nu sunt ținute a readuce contractul în starea anterioară ruperii echilibrului său (poate acest lucru nici nu mai este realizabil în contractele cu executare succesivă care s-au derulat pe parcursul mai multor ani de zile, deoarece contextul socio-economic de la momentul încheierii contractului nu mai este același și la momentul adaptării sale), ci ele au posibilitatea de a da un nou conținut obligațional contractului, ajustat în acord cu noile realități obiective, care să corespundă noilor condiții în care acesta să poată fi executat cu efecte avantajoase ambelor părți, pentru a fi în măsură să atingă finalitatea urmărită de ele și a satisface caracterul său utilitar.

Însă, nimic nu împiedică părțile contractante ca în urma adaptării contractului, acestea să restabilească chiar configurația primară a contractului, dacă acest lucru este posibil, deoarece poate numai în acest fel contractul mai prezintă interes pentru părți.

Toate aceste posibilități ale cocontractanților de a stabili modalitatea concretă de adaptare a contractului și de a apela la orice soluție juridică care să permită salvarea contractului prin revizuirea acestuia, în modalitatea înțeleasă de ele, este expresia *libertății de adaptare a contractului* pe care părțile o au în virtutea legii și care conferă acestora prerogativa deciziei asupra tuturor aspectelor pe care le presupune procedeul juridic de adaptare a contractului.

În esență, libertatea de adaptare a contractului presupune atât libertatea părților de a decide dacă doresc să facă uz de instituția adaptării contractului în situația survenirii unor cauze de dezechilibru contractual sau de inegalitate a prestațiilor reciproce a părților, cât și libertatea acestora de a alege modalitatea concretă prin care se va realiza adaptarea contractului, adică concesiile pe care și le vor face în scopul reechilibrării contractului.

Adaptarea judiciară este acea modalitate a adaptării contractului pe care o face instanța de judecată care este investită cu refacerea echilibrului contractual, la cererea părții lezate de ruperea echivalenței prestațiilor datorită schimbării împrejurărilor.

Exemplul tipic de adaptare judiciară a contractului îl reprezintă impreviziunea, care dă dreptul părții a cărei obligații a devenit excesiv de oneroasă, să solicite instanței de judecată adaptarea contractului pentru restabilirea echilibrului pierdut pe parcursul executării lui.

În cazul adaptării judiciare a contractului, instanța de judecată nu are prerogativa de a crea obligații noi pentru părțile contractante, adică nu poate interveni în modificarea structurii obligaționale pe care au înțeles a o da părțile contractului lor, conform voinței lor juridice. Intervenția instanței de judecată se rezumă doar la ceea ce prevede norma obiectivă care îi permite să intervină în raportul contractual dezechilibrat al părților.

Astfel, pentru situația prevăzută de art. 1270 C. civ. în caz de impreviziune, adaptarea contractului se va efectua prin distribuirea pierderilor și a beneficiilor ce rezultă din schimbarea

împrejurărilor, în mod echitabil între părți, instanța de judecată neavând altă posibilitate de a reface echilibrul decât în această modalitate a redistribuirii sarcinilor și a câștigurilor rezultate din contract.

Spre deosebire de adaptarea judiciară, mecanismele concrete prin care se poate realiza adaptarea convențională a contractului sunt mai numeroase, părțile având posibilitatea să decidă în ce fel doresc să adapteze contractul la noile realități economico-sociale care au generat dezechilibrul contractului.

Totodată, în virtutea calității lor de autori ai contractului, părțile sunt cele care pot reda în cel mai consistent mod echilibrul contractual pe care l-a avut actul la momentul încheierii sale, acestea cunoscând cel mai bine în ce mod a fost influențată executarea contractului de schimbarea exterioară a împrejurărilor și care ar fi cel mai potrivit mod de a revizui contractul pentru a prezerva utilitatea acestuia și a asigura perenitatea lui.

Adaptarea legală a contractului presupune că părțile vor utiliza mecanismul de adaptare a contractului pe care legea îl prevede în mod expres, iar contractul va fi adaptat într-o modalitate prevăzută tot de către lege, iar nu aleasă de părți sau stabilită de instanța de judecată, astfel că acestea nu au posibilitatea de a se abate de la prescripțiile legale stipulate în acest sens.

Foarte important de reținut faptul că adaptarea legală a contractului se poate implementa fie direct în temeiul legii, adică va opera de drept, fără posibilitatea părților de a se opune, fie este lăsată la dispoziția uneia dintre părțile contractante, ca un drept potestativ care, dacă va fi exercitat în limitele și condițiile stipulate de lege, va conduce la adaptarea contractului sau la crearea unei obligații pentru cealaltă parte de a proceda la adaptarea contractului în modalitatea expres prevăzută de lege.

Prin *echilibru contractual*, în esență, trebuie să înțelegem acea stare a conținutului raportului juridic obligațional în care sarcinile, riscurile și profiturile generate de contract sunt just distribuite și menținute între părți, fiind astfel asigurată *proporționalitatea prestațiilor reciproce*.

Intervenția judecătorului în conținutul unui contract a fost privită pentru multă vreme cu reticență, sub egida teoriei autonomiei de voință a părților, potrivit căreia contractul are forță obligatorie între părțile sale, iar aceeași forță obligatorie se impune și față de instanța de judecată, părțile fiind ținute a executa contractul chiar și în situația în care obligațiile lor devin mai oneroase sau chiar excesiv de oneroase, nefiind admisă imixtiunea unui terț în raporturile dintre părțile contractante.

Odată cu recunoașterea legală a posibilității instanței de judecată de a interveni în contractul dintre părți în scopul adaptării acestuia pentru situație de impreviziune, când

judecătorul sancționează excesul valoric disproporționat al prestațiilor părților apărut pe parcursul executării contractului, este necesară identificarea unor *criterii obiective* la care trebuie să se raporteze judecătorul în procesul său de apreciere intelectuală asupra modalității concrete de restabilire a echilibrului contractual, prin redistribuirea beneficiilor și a pierderilor rezultate din contract.

Pentru adaptarea contractului și restabilirea echilibrului său, legiuitorul a prevăzut că distribuirea pierderilor și a beneficiilor ce rezultă din schimbarea împrejurărilor care au condus la ruperea echilibrului contractual, se face *în mod echitabil*, adică prin aplicarea rațională a *principiului echității*. Cu toate acestea, având în vedere că noțiunea de echitate este un concept cu o arie de înțelegere mult prea largă care poate da naștere unor interpretări subiective din partea judecătorului, apreciem că sunt necesare aplicarea și a altor criterii obiective la care trebuie să se raporteze instanța de judecată, pentru a nu periclita securitatea juridică a contractului.

Proporționalitatea reprezintă un instrument de apreciere aflat la îndemâna judecătorului, ca o unitate de măsură prin care instanța de judecată restabilește echilibrul necesar. Privit individual, acest instrument de apreciere poate fi aplicat în mod abuziv în contractul părților prin intervenția instanței de judecată care, din dorința de a salva relația contractuală, poate face o apreciere subiectivă asupra modului în care va fi refăcut echilibrul contractual prin modalitatea specifică de distribuire a pierderilor și beneficiilor, ceea ce dă naștere unui risc de insecuritate contractuală și juridică, legat de puterea pe care o are judecătorul în aprecierea menținerii contractului prin adaptarea acestuia.

CAPITOLUL II vizează adaptarea contractului în cazul viciilor de consimțământ, în care sunt analizate, pentru început, aspecte referitoare la consimțământ și condițiile sale de valabilitate, pentru ca ulterior să fie tratată în mod amănunțit instituția adaptării contractului pentru viciile de consimțământ.

Art. 1213 C. civ., are ca sursă de inspirație dispozițiile prevăzute de art. 1432 C. civ., Italian, precum și reglementările oferite de Principiile UNIDROIT (2010) în art. 3.2.10. și dispozițiile art. 4:105 ale PECL.

Posibilitatea adaptării contractului instituită de legiuitor vine în rezolvarea neajunsurilor pe care sancțiunea clasică a erorii – viciu de consimțământ o impunea părților care au încheiat un asemenea act, respectiv anularea sa. Acest mecanism dă posibilitatea menținerii relației contractuale, fiind o alternativă la sancțiunea nulității, pusă la îndemâna cocontractantului care nu s-a aflat în eroare de a adapta contractul, cu scopul bine determinat

de a salva raportul juridic contractual.

Adaptarea contractului este un remediu legal menit să salveze contractul afectat de o cauză de nulitate, fiind astfel protejată atât securitatea operațiunilor desfășurate, cât și consimțământul exprimat de partea căzută în eroare. Prin instituirea acestei opțiuni legislative lăsate la îndemâna cocontractantului aflat în eroare, legiuitorul a dat eficiență unui principiu demonstrativ *favor contractus*, pentru a evita efectele specifice sancțiunii nulității, având menirea salvagădării relației contractuale.

În acest caz, adaptarea contractului presupune o modificare a sa, exclusiv sub aspectul asupra căruia a purtat eroarea, care va opera doar în baza acordului de voință liber exprimat de cocontractantul *errans*-ului. Adaptarea contractului se va face doar în modalitatea în care contractul a fost înțeles inițial de către *errans*, respectiv în acord cu voința reală a acestuia din urmă, iar nu în acord cu conținutul intrinsec al contractului.

Soluția oferită de legiuitorul român își găsește multiple fundamente, după cum s-a arătat, în principal în necesitatea salvării contractului afectat de eroare de la sancțiunea nulității, protejarea consimțământului exprimat de părți și liber format, securitatea și stabilitatea circuitului civil, precum și buna-credință, privită ca un corolar al tuturor principiilor care guvernează contractul încă de la naștere și până la încheierea sa.

Mecanismul juridic de adaptare a contractului prevăzut de legiuitor relevă importanța deosebită pe care o are conduita părților în realizarea scopului său.

A priori menționăm faptul că această modalitate de adaptare contractuală este eminamente *convențională*, lăsată la aprecierea și în puterea exclusivă a părților contractante. Astfel, contractul va fi adaptat ca urmare a declarației de executare sau chiar a executării contractului pe care o face cocontractantul părții căzute în eroare, în conformitate cu felul în care acesta din urmă a perceput contractul. Se extrage de aici concluzia că intervenția instanței de judecată este exclusă, judecătorului nu îi este permis să intervină asupra modalității prin care se poate adapta contractul încheiat sub auspiciul erorii, acest lucru fiind apanajul exclusiv al cocontractantului celui care poate invoca anularea actului viciat pentru eroare, precum nici nu poate suprima efectul produs de adaptarea contractului făcută de partea interesată.

Adaptarea convențională a contractului rezultă din împrejurarea că, pe de o parte, ea se face direct prin aplicarea de către părți a mecanismelor legale puse la dispoziția acestora, iar pe de altă parte, și din faptul că se va face în acord cu voința lor, respectiv contractul este considerat a fi încheiat așa cum el fusese inițial înțeles de una dintre părți, dar cu acordul expres exprimat în acest sens de cealaltă parte.

Adaptarea contractului pentru eroare este deosebită și de adaptarea contractului pe

motiv de impreviziune. În primul rând, deosebirea poartă asupra elementului temporal al cauzelor determinante ale celor două tipuri de adaptare. Eroarea se va aprecia în raport cu un moment anterior sau concomitent cu încheierea actului, în timp ce adaptarea contractului pentru impreviziune devine aplicabilă doar pentru cauze ulterioare încheierii actului.

În mod asemănător cu leziunea, adaptarea contractului pentru impreviziune presupune tot un dezechilibru valoric al prestațiilor contractuale, doar că acesta este survenit pe parcursul executării contractului, adaptarea urmând a se realiza prin restabilirea, în mod echitabil, a echilibrului contractual.

Deosebirea categorică constă în aceea că în timp ce adaptarea contractului pentru eroare se realizează exclusiv convențional, de către partea care nu este victima erorii esențiale, adaptarea contractului pentru impreviziune este esențialmente judiciară, doar instanța de judecată, la cererea părții a cărei obligații a devenit excesiv de onoroasă, fiind în măsură să constate apariția cazului de impreviziune și să dispună, în mod echitabil, repartizarea pierderilor și a beneficiilor.

Din însăși modalitatea în care aceasta este lăsată la îndemâna exclusivă a părții care nu a fost în eroare, putem aprecia în favoarea existenței unui *drept potestativ* a cocontractantului *errans*-ului care are facultatea de a-și exprima un nou acord prin care contractul va fi adaptat în modalitatea percepută eronat, dar scuizabil, de către *errans* la momentul încheierii contractului.

Acordul de voință exprimat de cocontractant se va obiectiva prin *declarația de conformare* din care va rezulta că dorește să execute contractul așa cum acesta fusese prefigurat de către partea căzută în eroare sau chiar prin *executarea propiu-zisă* a contractului, întocmai cum acesta fusese reprezentat de *errans*. Practic, prin acordul exprimat, cocontractantul acceptă eroarea în care s-a aflat cealaltă parte și, prin propria putere și voință, cântărind ce mai probabil, asupra avantajului pe care îl presupune păstrarea contractului raportat la alternativa anulării sale, restaurează contractul prin refacerea sa în modalitatea avută în vedere de *errans*.

Astfel, apreciem că instituția adaptării contractului reglementată de dispozițiile art. 1213 C. civ., are o natură juridică proprie, *sui generis*, tocmai prin raportare la existența acelor elemente particulare care o definesc și prin care se distanțează față de instituțiile juridice cu care prezintă asemănări.

Adaptarea contractului pentru eroare constituie o veritabilă măsură de reparare în natură a prejudiciului pe care partea care a căzut în eroare îl poate suferi dacă conținutul contractului încheiat ar rămâne cel materializat prin înscrisul constatator. *Errans*-ul este pus la adăpost de eventualele efecte nefaste produse de eroarea în care s-a aflat și de consecințele acesteia, dacă

cocontractantul său uzitează de această posibilitate și oferă adaptarea contractului.

Întrucât adaptarea contractului pentru eroare este o alternativă pentru sancțiunea nulității, este necesar ca respectivul contract să fie afectat de cauza care atrage nulitatea relativă, respectiv de viciul de consimțământ al erorii. Practic, premisa adaptării contractului presupune existența motivului care determină nulitatea actului, respectiv ca una dintre părți să fi avut o falsă reprezentare a realității la momentul încheierii actului.

Existența actului anulabil, dar neanulat încă, este insuficientă pentru a da posibilitatea cocontractantului de a realiza adaptarea actului anulabil. Principial, un contract este prezumat valabil încheiat până la momentul desființării sale (rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de desființare). În materia pe care o cercetăm, prezumția de validitate a actului nu este schimbată cu nimic, însă, specific este faptul că dreptul de a obține adaptarea contractului se naște valabil numai după ce victima erorii înțelege să se prevaleze de nulitatea actului.

Până la momentul invocării de către *errans* a nulității actului derivată din eroarea în care s-a aflat, dreptul la adaptarea contractului nu se naște în favoarea cocontractantului. Chiar și după momentul invocării motivului de nulitate de către *errans* contractul continuă a fi prezumat valid, dar cu mențiunea că de la acest moment se deschide calea pentru cocontractant de a înlătura suspiciunea care planează asupra contractului cu privire la validitatea sa prin oferirea adaptării contractului, în modalitatea greșit înțeleasă de victima erorii.

Invocarea nulității contractului presupune, în acord cu dispozițiile art. 1213 alin. (2) teza întâi, informarea celeilalte părți asupra modului în care a perceput realitatea partea al cărei consimțământ a fost viciat prin eroare și elementul asupra căruia a purtat eroarea.

Informarea de către *errans* se poate face fie printr-o notificare scrisă adresată cocontractantului, fie direct prin intermediul cererii de chemare în judecată ce are ca obiect anularea contractului pentru motiv de eroare. Este foarte important și util ca informarea făcută de victima erorii să fie cât mai cuprinzătoare și să identifice cât mai exact modalitatea în care aceasta a înțeles contractul la momentul încheierii sale și care a fost elementul asupra căruia a purtat eroarea, astfel încât cocontractantul să aibă date suficiente pentru a putea lua o decizie corect informată asupra posibilității de a recurge la adaptarea contractului și a oferi întocmai contraprestația corespunzătoare, în acord cu felul în care aceasta a fost prefigurată eronat la încheierea contractului de către *errans*.

Ulterior momentului în care cocontractantul a fost informat de către *errans* asupra modului în care a înțeles contractul, se naște *dreptul potestativ* al acestuia pentru adaptarea contractului. Exercițiul acestui drept se va face în acord cu prevederile art. 1213 alin. (2) C. civ. teza a doua, respectiv ca în termen de 3 luni de la primirea notificării din partea *errans*-

ului sau de la data comunicării cererii de chemare în judecată având ca obiect anularea contractului pentru motiv de eroare, dar înainte de obținerea anulării, cocontractantul să emită declarația prin care să își exprime acordul cu privire la executarea contractului sau (chiar) să ofere executarea contractului conformă cu reprezentarea eronată pe care a avut-o victima erorii.

Se impun câteva observații preliminare cu privire la problemele de interpretare pe care le ridică textul de la art. 1213 alin. (2) C. civ., care nu pot trece neobservate și fără o analiză atentă față de maniera de redactare a normei legale.

Un prim aspect pe care îl constatăm este faptul că adaptarea contractului pare să poată fi realizată prin *două mecanisme diferite*, întrucât pune la dispoziția părții care dorește să ofere adaptarea contractului două posibilități diferite, (I) fie să declare că dorește să execute contractul așa cum acesta a fost perceput de victima erorii, (II) fie să execute fără întârziere contractul, în acord cu percepția eronată avută de partea îndreptățită la anulare.

Din păcate, textul normativ nu oferă mai multe indicii care să contureze un regim juridic distinct pentru fiecare dintre cele două căi pe care le poate urma partea care are interesul să ofere adaptarea contractului, însă, această deosebire, atât terminologică, cât și de conținut între cele două posibilități, nu este lipsită de importanță practică întrucât, așa cum vom demonstra în continuare, ele au aplicabilitate diferită în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei în care se va face adaptarea contractului.

Astfel, una dintre ipotezele în care această distincție operată de art. 1213 alin. (2) C. civ., are relevanță este situația în care *executarea contractului este urgentă* pentru *errans*, iar nevoia de a-și satisface interesul urmărit nu poate suferi amânare, altminteri partea care este îndreptățită la anularea contractului ar putea fi prejudiciată printr-o adaptare tardivă a contractului oferită de cocontractant printr-o *declarație de executare* și urmată la un interval de timp de executarea efectivă.

În acest sens, apreciem că *exigibilitatea prestației* pe care ar trebui să o primească partea care poate invoca nulitatea actului de la cocontractantul său este un criteriu în funcție de care se va deosebi mecanismul prevăzut de dispoziția legală prin care urmează a se face adaptarea contractului. *Scadența obligației cocontractantului* va determina tipul de acțiune pe care va trebui să îl adopte acesta din urmă pentru a putea recurge la mecanismul adaptării contractului, în sensul că fie prestația nu este scadentă și are răgazul necesar care îi va permite doar să declare, pentru moment, că dorește să execute contractul așa cum acesta fusese înțeles de *errans*, fie prestație este scadentă și va trebui să ofere, fără întârziere/de îndată, executarea contractului prin oferirea prestației ce îi incumbă.

Mai concret, dacă la momentul la care cocontractantul este informat și primește din

partea victimei erorii notificarea prin care își declară intenția de anulare ori cererea de chemare în judecată prin care se invocă nulitatea actului, *obligatia sa este scadentă*, pentru a putea recurge la beneficiul adaptării contractului acesta ar trebui să ofere (chiar) *executarea însăși* a prestației, una conformă cu realitate prefigurată de *errans*, fără a avea posibilitatea de a comunica doar o declarație de executare celeilalte părți aflate în eroare, această declarație fiind insuficientă, prin sine, pentru refacerea contractului în acord cu reprezentarea avută de *errans* la momentul încheierii sale.

În situația în care prestația cocontractantului *nu este scadentă* la momentul la care este informat despre intenția de anulare a contractului pe motiv de eroare de către *errans*, adaptarea contractului poate fi realizată prin comunicarea *declarației de executare* a prestației așa cum a fost înțeleasă de partea îndreptățită să invoce anularea, iar nu în acord cu clauzele contractuale exprimate obiectiv prin conținutului contractului.

Un al doilea aspect rezultat din interpretarea textului de la art. 1213 C. civ., este acela al *caracterului obligatoriu al adaptării contractului* pentru partea care a căzut în eroare, dacă cocontractantul său se decide să urmeze această cale.

În opinia noastră, pentru a opera adaptarea contractului nu este necesar acordul părții aflate în eroare, ci ea devine obligatorie pentru *errans* după momentul emiterii și comunicării declarației de executare sau al executării contractului în acord cu percepția eronată a părții aflate în eroare, iar dreptul de a obține anularea actului este considerat stins, în conformitate cu art. 1213 alin. (4) C. civ.

Sustinem că declarația de executare a contractului are natura juridică a unui *act juridic unilateral*. Din categoria actelor juridice unilaterale, declarația de executare face parte din clasa actelor care sunt supuse comunicării, deoarece el stinge un drept al destinatarului, respectiv dreptul de a solicita anularea actului încheiat în condiții de eroare esențială, în conformitate cu art. 1326 alin. (1) C. civ.

Fiind un act juridic, și declarația de executare trebuie să îndeplinească toate condițiile de validitate de fond cerute de lege pentru încheierea sa valabilă, cele prevăzute de art. 1179 alin. (1) C. civ., respectiv capacitatea cerută de lege, consimțământul valabil exprimat, obiectul determinat și licit, precum și o cauză licită și morală, având în vedere trimiterea pe care o face art. 1325 C. civ. la aplicabilitatea regimului juridic al contractelor în mod corespunzător și actelor juridice unilaterale. În ceea ce privește *condițiile de formă* pe care ar trebui să le îndeplinească actul juridic unilateral al declarației de executare, observăm că textul normativ de la art. 1213 C. civ. nu face vreo mențiune expresă referitoare la necesitatea respectării vreunei solemnități în privința aceasta. Din atare considerent, apreciem că declarația de

executare a contractului este guvernată de *principiul consensualismului* actelor juridice civile, aceasta născându-se valabil prin simpla manifestare de voință pe care cocontractantul o face în sensul declarării acceptului pentru executarea contractului în modul eronat reprezentat de victima erorii.

În ceea ce privește modalitatea de adaptarea a contractului, arătăm că în temeiul dispozițiilor art. 1213 C. civ., contractul va fi adaptat doar printr-o *singură modalitate*, respectiv oferirea întocmai a prestației pe care partea aflată în eroare a urmărit-o la încheierea actului. Opțiunea adaptării contractului este deschisă părții doar dacă aceasta declară că dorește să execute sau trece la executarea directă a contractului *așa cum acesta a fost înțeles de partea care se poate prevala de anulare actului*.

Cu alte cuvinte, contractul va fi refăcut în acord cu starea și conținutul pe care și l-a închipuit partea care a fost victima erorii. Practic, prin această modalitate de adaptare a contractului se va crea o situație juridică nouă, diferită de cea inițială. Elementul care diferențiază cele două situații juridice este reprezentat de conținutul obligațional pe care este ținut să îl execute partea care oferă adaptarea contractului, în sensul că aceasta va trebui să execute alte prestații decât cele pentru care își exprimase consimțământul în situația juridică anterioară.

Din punctul nostru de vedere, adaptarea contractului produce un sigur efect juridic principal, respectiv faptul că, contractul va fi considerat încheiat în acord cu modul în care acesta a fost perceput de partea care s-a aflat în eroare.

Astfel, în urma adaptării exprese (prin emiterea și comunicarea declarației de executare) sau tacite (prin executarea directă) a contractului, acesta va fi considerat, în temeiul legii, modificat cu titlu retroactiv în conformitate cu percepția pe care a avut-o *errans* încă de la momentul încheierii sale. Motivul de nulitate (eroarea esențială) care afecta inițial contractul, este înlăturat definitiv și retroactiv de către cealaltă parte care face aplicarea adaptării contractului, iar partea al cărei consimțământ fusese viciat nu mai are dreptul de a solicita anularea actului.

De aici decurg următoarele consecințe: (I) contractul, în forma sa inițială, este considerat că nu a existat niciodată și, prin urmare, nu a existat nici motivul de nulitate, și (II) contractul, în forma sa adaptată – corespunzător modalității prefigurate de *errans*, va fi unul valid din toate punctele de vedere, fără a mai fi afectat de cauza de nulitate pe care a avut-o înainte de adaptare.

Efectul prevăzut de dispoziția art. 1213 alin. (3) C. civ, privitor la stingerea dreptului de a obține anularea contractului nu este unul de sine stătător, ci este o consecință naturală a

faptului că însăși motivul de nulitate este considerat că nu a existat niciodată, acesta fiind înlăturat complet, retroactiv, ca urmare a adaptării contractului. Practic, stingerea dreptului de a obține anularea este un efect secundar și care derivă din efectul principal al considerării ca fiind încheiat contractul în forma înțeleasă de *errans*, prevăzut de teza finală a art. 1213 alin. (1) C. civ., efect produs ca urmare a adaptării contractului de către partea care nu s-a aflat în eroare.

CAPITOLUL III privește adaptarea contractului pentru impreviziune, fiind structurat în două subcapitole importante și definitorii, respectiv adaptarea contractului în cazul impreviziunii de drept comun și adaptarea contractului pentru impreviziune în dreptul special.

Scopul instituției impreviziunii este acela de a reda, prin puterea de apreciere a judecătorului, echilibrul contractual și restabilirea interesului părților contractante în executarea în continuare a contractului, raportat la noile împrejurări economico-sociale în care se va desfășura relația contractuală, prin mecanismele specifice și modalitățile concrete de adaptare contractuală.

Adevăratul test al funcționării mecanismului impreviziunii în dreptul comun – jurisprudența instanțelor de judecată, a scos la lumină modalitatea în care a fost receptată și aplicată în practică instituția juridică care permite reconfigurarea raportului contractual al părților în situația apariției unor evenimente imprevizibile și care conduc spre o onerozitate excesivă a prestației debitorului în economia contractului. Din păcate, practica judiciară aferentă aplicării art. 1271 C. civ. este cvasi-inexistentă în perioada cuprinsă între anii 2011-2017.

Maniera în care s-a reflectat în practica judiciară impreviziunea, mai cu seamă cadrul foarte restrâns al soluțiilor favorabile adaptării contractelor, precum și tensiunile legate de situația consumatorilor care au avut încheiate contracte de credit în monedă străină și a căror poziție, pe parcursul executării contractului, a fost grav deteriorată în raport de momentul încheierii contractului, a determinat legiuitorul să intervină, prin adoptarea unor legi speciale și derogatorii, în scopul reglementării situației acestor contracte care au fost rezonabile financiar față de momentul inițial al încheierii lor, dar care, pe măsura executării, au ajuns să fie dramatic de împovărătoare pentru consumatori, generând un efect de incapacitate de plată pentru aceștia.

Epicentrul contractelor de credit care au generat o supraîndatorare imprevizibilă pentru consumatori, îl reprezintă contractele de credit acordate în franci elvețieni, ce au fost încheiate înainte de intrarea în vigoare a noului Cod civil. Din aceste motive, legiuitorul a adoptat Legea

nr. 77/2016 privind darea în plată a unor bunuri imobile în vederea stingerii obligațiilor asumate prin credite, precum și alte legi speciale, pe care le vom prezenta în subsecțiunile următoare.

După această perioadă, din cauza situației imprevizibile privind apariția crizei sanitare mondiale cu SARS-COV-2 încă din luna martie a anului 2020, context favorabil aplicării impreviziunii de drept comun, a forței majore sau a imposibilității fortuite de executare, legiuitorul român a intervenit și de această dată prin adoptarea unor norme speciale și derogatorii, fapt care a determinat ca, ceea ce ar fi putut reprezenta un adevărat și pur test de aplicare al dreptului comun al impreviziunii în situații de criză socială, să nu poată fi aplicată pe deplin norma generală și să fie ratată încă o șansă reală de cristalizare a unei practici judiciare aferente dreptului comun. Totodată, criza sanitară și efectele economice urmate acestei perioade, precum și criza energetică și creșterea costurilor în domeniul construcțiilor au avut un impact real și asupra derulării contractelor de achiziții publice. Pentru preîntâmpinarea situațiilor de blocaj economic și o oprire a lucrărilor de investiții publice, legiuitorul a intervenit și a adoptat un pachet de acte normative speciale și derogatorii de la dreptul comun, menite să acopere situațiile de criză a contractelor aflate în desfășurare.

- În viziunea legiuitorului, Legea nr. 77/2016 în forma sa inițială, era o aplicație legală a impreviziunii în contractele de credit care permitea o stingere forțată și totală a contractelor de credit ipotecar, prin darea în plată a imobilelor, în virtutea căreia debitorii nu mai erau ținuți să dovedească onerozitatea excesivă a propriilor obligații și dezechilibrul contractual între prestațiilor părților, acestea fiind prezumate, în mod absolut, de către lege, în favoarea acelor debitori care aveau calitatea prevăzută de lege și care se încadrau în prevederile art. 4 care stabilesc condițiile de admisibilitate pentru darea în plată. Nici instanța de judecată nu era îndreptățită să procedeze la analiza și verificarea condițiilor privind intervenirea impreviziunii.

Instanța de contencios constituțional a pronunțat câteva decizii prin care sunt aduse importante lămuriri privind modalitatea în care interferează impreviziunea contractuală cu cadrulul general legal al Legii nr. 77/2016.

În primă fază, prin Decizia nr. 623/2016 Curtea Constituțională a admis excepția de neconstituționalitate și a constatat că dispozițiile art. 11 teza întâi, raportat la prevederile art. 3 teza a doua, ale art. 4, 7 și 8 din Legea nr. 77/2016, sunt constituționale *în măsura în care instanța de judecată verifică îndeplinirea condițiilor referitoare la existența impreviziunii*.

În lumina acestei decizii, forul constituțional a stabilit că instanța de judecată are puterea să aplice impreviziunea în contracte doar în măsura în care analizează și constată că sunt îndeplinite condițiile de existență ale impreviziunii. De altfel, la paragraful 120 și 121 din

considerentele Deciziei nr. 623/2016, instanța constituțională arată că instanța de judecată poate și trebuie să facă aplicarea teoriei impreviziunii în contractele de credit, fiind independentă în aprecierea sa, putând face aplicarea teoriei impreviziunii, în lipsa acordului părților, în temeiul dispozițiilor art. 969 și art. 970 din Codul civil de la 1864 și ale Legii nr. 77/2016, pronunțând o hotărâre prin care va dispune ori adaptarea contractului în modalitatea pe care o consideră potrivită, ori încetarea sa.

Practic, impreviziunea legală avută în vedere de legiuitor a fost transformată într-o impreviziune judiciară, fiind supusă controlului instanței de judecată. Urmare a acestei statuări, Curtea Constituțională a oferit o proprie interpretare și versiune a Legii dării în plată, reducând considerabil câmpul de aplicare al legii față de aplicabilitatea pe care aceasta ar fi avut-o dacă ar fi rămas în forma în care a fost adoptată de puterea legiuitoare.

Evaluarea Curții Constituționale nu s-a oprit doar asupra acestui aspect, ci a oferit și o proprie teorie legată de riscurile contractuale. În acest sens, indicăm, din considerentele avute în vedere la paragraful 96 din Decizia nr. 623/2016, argumentul Curții Constituționale potrivit căruia riscul contractual necesită o analiză bivalentă, atât din perspectiva *riscului inherent*, cel pe care părțile și l-au asumat în mod voluntar la încheierea contractului, în baza autonomiei lor de voință, cât și din perspectiva *riscului supraadăugat*, cel care nu a putut fi previzionat de către niciuna dintre părțile contractuale la momentul încheierii contractului, care s-a aflat peste puterea de prevedere a acestora și care ține de intervenirea unor elemente ce nu puteau fi avute în vedere la momentul inițial în exprimarea acordului pentru încheierea contractului.

Practic, distincția între cele două categorii de riscuri este dată de gradul de previzibilitate al acestora. În timp ce riscul inherent (riscul valutar care privește oscilația valorică normală sau rezonabilă a monedei creditului) este previzibil, riscul supraadăugat (cel care privește o creștere excesivă a valorii monedei în care s-a acordat creditul ipotecar față de moneda națională) este imprevizibil, prin prisma caracterului excepțional al acestuia. Doar riscul supraadăugat face aplicabilă impreviziunea pentru reamenajarea prestațiilor la care s-au obligat părțile în raport de noile condiții și realități economice/juridice.

Instanța constituțională a conchis că singura interpretare cu privire la impreviziune, subsumată cadrului constituțional este cea potrivit căreia instanța de judecată, față de lipsa consimțământului părților, are competența și, totodată, obligația de a aplica impreviziunea în cadrul contractelor de credit aflate în derulare, doar în cazul în care constată, prin propriile cercetări și analize, că sunt incidente condițiile de existență ale acesteia.

Într-o a doua fază, Curtea Constituțională intervine cu noi precizări asupra modului în care trebuie făcută aplicarea instituției impreviziunii în contractele de credit, de către instanțele

de judecată. Astfel, prin Decizia nr. 731/2019, Curtea Constituțională a invalidat maniera în care instanțele de drept comun au făcut aplicarea instituției impreviziunii, respectiv prin administrarea unor dovezi complexe privitoare la situația patrimonială și personală a debitorului în vedere stabilirii gradului de perturbare a echilibrului contractual.

Din acest punct de vedere, s-a reținut de către forul constituțional că echilibrul contractual în cazul contractului de credit se va aprecia prin raportare strictă la conținutul intrinsec al contractului, doar cu privire la clauzele contractuale, iar nu prin raportare la întreaga situația patrimonială, financiară și personală a debitorului și la posibilitățile sale materiale de rambursare a creditului acordat.

Urmare a acestor interpretări și principii rezultate din jurisprudența Curții Constituționale, Legiuitorul a adoptat Legea nr. 52/2020 privind modificarea și completarea Legii nr. 77/2016, prin care a efectuat o transpunere normativă a aspectelor stabilite de instanța constituțională cu privire la aplicarea impreviziunii.

Astfel, prin modificările operate asupra art. 4 din Legea nr. 77/2016, legiuitorul a prevăzut expres că reprezintă impreviziune creșterea cursului valutar de peste 52,6% față de data încheierii contractului de credit, precum și faptul că obligația de plată lunară înregistrează o creștere de peste 50%, iar această prezumție legală are un caracter absolut.

Prin urmare, prin aceste modificări legislative, legiuitorul a revenit la maniera inițială de aplicare a Legii nr. 77/2016, reglementând un caz de impreviziune legală ce se impune cu puterea unei prezumții absolute, fără posibilitatea instanței de judecată de a face aprecieri asupra îndeplinirii condițiilor de intervenire și operare a impreviziunii, a caracterului imprevizibil al evenimentului perturbator al echilibrului contractual, precum și asupra caracterului excesiv de oneros al obligației debitorului.

- Din cauza impactului major pe care l-a avut pandemia de Covid-19 asupra mediului economic, suprapus peste efectul măsurilor excepționale adoptate pe perioada stării de urgență cu caracter temporar, impuse gradual de autoritățile publice în scopul prevenirii răspândirii epidemiologiei, a apărut necesitatea implementării unor soluții legislative prin care mediul de afaceri și întregul sistem economic național să fie protejat de efectele negative economice ale crizei sanitare, astfel încât, prin acest cadru juridic special creat, raporturile de afaceri să poată fi adaptate noilor provocări sociale și dificultăților economice pe care le traversează.

Cea mai bună formă de protecție pentru sistemul economic este încurajarea continuării procesului de producție și consum, dar adaptate la noile condiții sociale create de contextul pandemic mondial. Având în vedere că obligațiile contractuale asumate de agenții economici nu au mai putut fi executate în noul context social, a fost imperios necesar ca, raportat la acest

nou context ce a suferit modificări însemnate, măsurile adoptate de legiuitor să vizeze renegocierea și adaptarea relațiilor contractuale la aceste condiții sociale, iar nu o abandonare a raportului contractual.

Astfel, prin art. X alin. (1) din O.U.G. nr. 29/2020, s-a prevăzut că pe durata stării de urgență, întreprinderile mici și mijlocii, care au avut activitatea întreruptă total sau parțial ca urmare a deciziilor emise de autoritățile publice centrale pe perioada stării de urgență și care dețin certificatul de situație de urgență, beneficiază de amânarea la plată pentru serviciile de utilități - electricitate, gaze naturale, apă, servicii telefonice și de internet, precum și de amânarea la plată a chiriei pentru imobilul cu destinație de sediu social și de sedii secundare.

Ca natură juridică, această modalitate de adaptare a contractului este o veritabilă adaptare legală, deoarece amânarea la plată se va produce direct în temeiul legii, fără a fi nevoie de intervenția instanței de judecată sau de acordul de voință al creditorului. Legea este cea care permite întârzierea în executarea obligației și exonerarea de la plata penalităților aferente acestei perioade. Această formă de adaptare contractuală se distinge atât prin modalitatea în care operează, cât și prin regimul său juridic, deoarece, pe de o parte, legea prevede mecanismul juridic concret prin care se poate ajunge la adaptarea contractului prin instituirea unor condiții exprese pe care trebuie să le îndeplinească operatorii economici, precum tot legea este cea care prevede și modalitatea tipică prin care urmează a fi adaptat contractul la noile realități sociale.

Prin intrarea în vigoare a Legii nr. 62/2020 s-a creat un cadrul legislativ cu privire la soarta juridică a contractelor de chirie pentru imobilele înregistrate ca sedii, puncte de lucru și locuințe, sens în care s-a instituit facilitatea amânării plății chiriilor, fără plata dobânzilor și a penalităților, pentru o perioadă egală cu durata stării de urgență precum și pentru luna următoare celei în care a încetat starea de urgență, la cererea operatorilor economici, a practicanților de profesii liberale, a entităților juridice de drept privat, a căror activitate a fost întreruptă sau ale căror venituri sau încasări au scăzut cu cel puțin 15% în luna martie 2020 față de media ultimului an calendaristic în perioada de aplicare a stării de urgență, pentru folosința imobilelor înregistrate ca sedii sau puncte de lucru, precum și a persoanelor fizice afectate economic în toată perioada de aplicare a stării de urgență, pentru imobilele folosite ca locuințe.

Se observă faptul că modalitatea de adaptare a contractului este diferită în funcție de partea contractantă la care ne referim. Pentru chiriaș contractul este adaptat prin aplicarea măsurii de amânare a executării obligației de plată a chiriei, fără aplicarea de penalități și dobânzi, urmând ca la expirarea perioadei de amânare chiriile aferente acestei perioade să fie plătite către organul care a avansat aceste sume, în rate egale, până la data de 31 decembrie

2020. În schimb, pentru locator contractul va fi adaptat doar în ceea ce privește persoana de la care urmează a primi prestația cuvenită, adică plata chiriei care va fi realizată de către organul fiscal, pentru întreaga perioadă în care s-a aplicat amânarea la plată a chiriei, precum și imposibilitatea acestuia de a percepe penalități și dobânzi aferente acestor chirii.

Prin O.U.G. nr. 37/2020 s-a instituit posibilitatea debitorilor persoane fizice, dar și debitorilor persoane juridice din contractele de leasing, de a solicita creditorilor instituții bancare și financiar nebancare suspendarea executării obligațiilor de plată a ratelor împrumuturilor, a dobânzilor și comisioanelor pentru o perioadă cuprinsă între minim o lună și maxim 9 luni de zile, dar nu mai târziu de 31.12.2021.

În acest caz, modalitatea de adaptare are o natură juridică legală, dar a cărei implementare este lăsată strict la îndemâna debitorului, reprezentând o facultate pentru acesta iar nu o obligație. După cum se poate observa, se naște direct în temeiul legii dreptul potestativ al debitorilor de a solicita adaptarea contractului. Exercițiul acestui drept se face prin prisma unui act juridic unilateral, respectiv a formulării solicitării/cererii de suspendare a obligațiilor de plată a ratelor împrumutului acordat. De aici rezultă că adaptarea contractelor de credit este unilaterală, întrucât doar debitorii au prerogativa prevăzută de lege de a solicita acordarea facilităților legale, fără a fi ținuți de acordul creditorilor. Totodată, putem afirma și faptul că această modalitate de adaptare mai are și o altă trăsătură specifică, respectiv aceea că este voluntară, deoarece depinde de manifestarea de voință a debitorului în acest sens, astfel că adaptarea contractului nu operează de drept.

De precizat faptul că, în acest context, nu are loc o suspendare a contractului, ci doar o suspendare de la executarea anumitor obligații contractuale, iar nu a întregului contract. Drept dovadă stă împrejurarea că pe perioada suspendării de la plata ratelor de credit dobânzile continuă să curgă, chiar dacă acestea se vor capitaliza și vor fi plătite în tranșe eșalonate după momentul expirării măsurii de suspendare.

Observăm faptul că toate elementele și împrejurările pe care le-a avut legiuitorul în vedere la edictarea normei privesc situația patrimonială directă a debitorului și a familiei sale, și sunt exterioare raportului contractual în care acesta este angajat, fără a avea legătură cu dezechilibrul contractual și creșterea excesivă a obligației de plată, raportată la prevederile contractuale, comparativ cu modul în care aceasta ar fi trebuit executată dacă nu intervenea situația de excepție. Din acest punct de vedere, putem afirma cu tărie faptul că măsurile adoptate de legiuitor cu această ocazie nu au avut ca fundament impreviziunea contractuală, ci supraîndatorarea debitorului, aspecte care transced raportului contractual.

Așa fiind, rezultă că implementarea unor asemenea prevederi legislative a reprezentat

o veritabilă măsură de protecție socială, prin prisma cărora legiuitorul a dorit să combată efectele negative care au influențat situația economică a acestor debitori.

- Având în vedere natura juridică a contractelor de achiziție publică, acestea fiind contracte de drept public, părților nu le este permisă modificarea clauzelor contractuale în baza liberului acord de voință al acestora, ca urmare a unui proces de negociere particulară între acestea cu privire la restabilirea echilibrului contractual prin modalitatea ajustării prețului, astfel cum se poate întâmpla, de pildă, în cazul contractelor de drept privat, acolo unde libera negociere joacă un rol esențial. Orice modificare de contract de achiziție publică trebuie să respecte normele legale în vigoare și standardele prevăzute de lege.

Chiar dacă cadrul normativ al achizițiilor publice – Legea nr. 98/2016, prevedea posibilitatea stipulării unor clauze în cuprinsul contractului de achiziție publică prin care acesta poate fi revizuit, inclusiv cu privire la ajustări asupra prețului contractual, totuși, în cea mai bună parte a contractelor ce erau deja încheiate și aflate în curs de executare în anul 2021, aceste tipuri de clauze lipseau, fie, acolo unde acestea existau, totuși ele nu erau acoperitoare pentru situația generată de creșterea accelerată și imprevizibilă a prețurilor materialelor de construcții, astfel că autoritățile contractante s-au confruntat cu situația în care nu aveau posibilitatea legală de a opera modificări asupra contractelor pentru adaptarea acestora la noile realități.

Interesul public joacă un rol diferit în cadrul raporturilor juridice de drept public, spre deosebire de interesele particulare care animă dreptul privat, în sensul că, dacă autoritățile publice ar fi aplicat o abordare strict juridică a problemelor generate de contractele de achiziție publică aflate în dificultate, s-ar fi ajuns la blocarea sectorului privat și, implicit, la oprirea lucrărilor de investiții publice. Tocmai de aceea, interesul public a condus la adoptarea unor decizii cu caracter economic prin care antreprenorii din domeniul construcțiilor au fost sprijiniți cu măsuri concrete și reale de ajustare a prețurilor astfel încât să corespundă necesităților actuale și să permită acestora continuarea și executarea integrală a contractelor de achiziții publice aflate în derulare, în detrimentul deciziilor pur juridice care poate ar fi condus la falimentarea unei bune părți a mediului privat și o blocare a implementării proiectelor de investiții publice.

Prin intrarea în vigoare a O.G. nr. 15/2021 și a O.U.G. nr. 47/2022 s-a creat cadrul normativ special, derogatoriu de la dreptul comun al achizițiilor publice, care a implementat un mecanism juridic legal de adaptare a prețului contractual, tocmai pentru acele contracte de achiziții publice care nu conțineau clauze de revizuire a prețului. Practic, acele contracte care cuprindeau clauze de revizuire a prețului urmau procedura de adaptare prevăzută de convenția

părților și nu intrau în sfera de aplicare a prevederilor actelor normative indicate anterior, acestea aplicându-se contractelor lipsite de aceste mecanisme convenționale de adaptare, cu excepțiile pe care le vom arăta mai jos.

Prin O.G. nr. 15/2021, astfel cum se prevede la art. 1 alin. (1), s-a instituit posibilitatea adaptării contractelor de achiziții publice/contractelor sectoriale/contractelor de concesiune de lucrări, aflate în vigoare la momentul adoptării actului normativ, prin ajustarea prețului contractual deja stabilit, cu actualizarea prețurilor aferente materialelor de construcții, făcând aplicarea unui coeficient de ajustare prevăzut de actul normativ, pentru a ține seama de orice creștere sau diminuare a costului materialelor de construcții în temeiul cărora s-a fundamentat prețul contractelor.

Cu privire la mecanismul juridic prin care se putea efectua adaptarea propriu-zisă contractelor de achiziții publice, O.G. nr. 15/2021 a prevăzut că, în termen de 15 zile de la momentul intrării în vigoare a actului normativ, operatorii economici puteau transmite autorităților contractante o adresă de solicitare a ajustării prețului, iar acestea din urmă aveau obligația legală de a efectua demersurile necesare în vederea implementării ajustării prețului contractual, prin încheierea de acte adiționale la contractele de achiziție publică. Sancțiunea nerespectării termenului imperativ în care agenții economici aveau posibilitatea de a transmite solicitarea de ajustare a prețului era decăderea din dreptul de a solicita ajustarea prețului contractual, conform prevederilor art. 2 alin. (13).

Asistăm, așadar, la o modificare forțată a contractelor de achiziții publice, sub aspectul adaptării acestora prin ajustarea prețului contractual, ca urmare a exercitării unui drept potestativ de natură legală, de care beneficiază operatorii economici care au încheiate contracte de lucrări ce intră sub incidența actului normativ special.

Neajunsurile O.G. nr. 15/2021, dar și faptul că ulterior adoptării acestui act normativ efectele situației de excepție care au fost avute în vedere la edictarea normei, respectiv majorarea prețului la materialele de construcții, nu au încetat, ci dimpotrivă, au accelerat și s-au extins și asupra altor elemente de cost cu impact în domeniul construcțiilor, au determinat legiuitorul să adopte O.U.G. nr. 47/2022 prin care s-au introdus soluții de ajustare a prețului contractual care să corespundă nevoilor actuale pe care le traversa întregul mediu de afaceri implicat în realizarea investițiilor publice.

Astfel, prin O.U.G. nr. 47/2022 s-au adus câteva noutăți binevenite în piața contractelor de achiziție publică, în primul rând prin faptul că s-a extins domeniul de aplicare a beneficiului legal privind posibilitatea de ajustare a prețului contractual și pentru contractele de achiziție publică de *produse sau servicii*. Totodată, noua reglementare a prevăzut că ajustarea prețului

contractual se va efectua pentru a se ține seama de *orice creștere sau diminuare a costurilor pe baza cărora s-a fundamentat prețul contractelor*. Prin urmare, deosebirea esențială față de prevederile O.G. nr. 15/2021 constă în aceea că este posibilă ajustarea prețului în rândul unei categorii mai extinse de contracte, precum și faptul că aceasta este acoperitoare pentru orice fel de fluctuație a costurilor pe baza cărora s-a întocmit prețul contractual, iar nu doar pentru creșterea costului cu materialele de construcții.

Pentru evitarea oricăror confuzii, precizăm că ajustarea prețului, chiar și în aceste condiții, nu a fost una totală, deoarece s-a prevăzut, la fel ca în cazul O.G. nr. 15/2021, că ajustarea avea în vedere exclusiv restul de lucrare rămas de executat/furniza/prestat la data intrării în vigoare a ordonanței, motiv pentru care pierderile înregistrate de operatorul economic anterior intrării în vigoare a actului normativ nu mai pot fi recuperate și nu sunt supuse ajustării.

Pentru situația în care autoritatea contractantă refuză să procedeze la îndeplinirea formalităților necesare încheierii actului adițional la contractul de achiziție și, prin urmare, refuză ajustarea prețului contractual, apreciem că operatorul economic are posibilitatea de a se adresa instanței de judecată cu o cerere prin care să solicite obligarea autorității contractante la încheierea actului adițional pentru modificarea contractului de achiziție (cerere având ca obiect obligație de a face) sau, mai mult decât atât, să solicite chiar obligarea la ajustarea prețului contractual și obligarea autorității la plata sumelor rezultate în urma ajustării (cerere având ca obiect restabilire echilibru contractual și pretenții).

Pentru evitarea oricăror confuzii, considerăm necesar să precizăm că instanța de judecată poate dispune chiar asupra adaptării contractului (în cadrul acțiunii având ca obiect restabilire echilibru contractual), însă doar ca mecanism juridic ce nu a fost implementat de autoritatea contractantă pe cale administrativă ca urmare a solicitării operatorului economic, dar fără posibilitatea de a dispune asupra modalității concrete prin care va fi adaptat contractul de achiziție.

În final, mai dorim să arătăm că modificările contractului de achiziție publică operate în temeiul acestor prevederi normative speciale sunt asimilate situațiilor prevăzute de dreptul comun al achizițiilor publice, respectiv de cazul prevăzut de art. 221 alin. (1) lit. e), care prevede posibilitatea de a modifica contractul, fără parcurgerea unei noi proceduri de atribuire, atunci când modificările operate nu sunt substanțiale. Alin. (7) al aceluiași articol completează norma anterioară, în sensul indicării acelor cauze care reprezintă modificări substanțiale și care, prin urmare, nu sunt permise a fi aduse contractului de achiziție fără organizarea unei noi proceduri de atribuire. Printre acestea, regăsim, cu relevanță în raport de obiectul temei cercetate, situația în care modificarea operată ar schimba echilibrul economic al contractului

de achiziție publică în favoarea contractantului într-un mod care nu a fost prevăzut în contractul de achiziție publică încheiat.

Prin adoptarea Legii nr. 208/2022 s-au adus mai multe modificări Legii nr. 98/2016, iar unele dintre cele mai importante și consistente modificări au vizat reglementarea unor mecanisme legale în funcție de care se putea opera ajustarea prețului contractului de achiziție publică. După cum am mai arătat, o parte dintre mecanismele de ajustare a prețului erau deja prevăzute în Instrucțiunea ANAP nr. 1/2021, însă, prin intrarea în vigoare a actului normativ studiat, s-a ridicat la nivel de legislație primară posibilitatea de ajustare a prețului contractual în baza unor clauze speciale de revizuire, facultative sau obligatorii, după caz.

În acest sens, art. 222² alin. (1) din Legea 98/2016 a prevăzut expres faptul că prețul contractual poate fi ajustat prin actualizare atunci când pe piață au apărut anumite condiții, în urma cărora s-a constatat creșterea/diminuarea indicilor de preț pentru elemente constitutive ale ofertei, al căror efect se reflectă în creșterea/diminuarea costurilor pe baza cărora s-a fundamentat prețul acordului-cadru/contractului. Totodată, alin. (2) al aceluiași articol a stipulat că ajustarea prețului este posibilă doar dacă documentația de atribuire, cât și contractul de achiziție care urmează a fi încheiat conțin clauze speciale de revizuire.

Cu alte cuvinte, clauza de revizuire capătă o importanță capitală în economia generală a posibilității de adaptare a contractului prin ajustarea prețului și devine principalul instrument/mecanism juridic de care pot dispune părțile. Din acest punct de vedere, putem spune că Legea nr. 208/2022 a instituit regula generală a parcurgerii unui mecanism convențional de adaptare a contractului, bazat pe convenția părților, concretizat prin inserarea unei clauze speciale de revizuire a contractului de achiziție publică cu privire la ajustarea de preț.

Față de acest aspect, legiuitorul a prevăzut, prin intermediul art. 222² alin. (3), elementele esențiale și principiale pe care trebuie să le cuprindă clauza de revizuire necesară a fi prevăzută în documentația de atribuire, cât și în contractul de achiziție, respectiv modalitatea concretă de ajustare a prețului, indicii de referință ce vor fi folosiți, dar și sursa informațiilor cu privire la evoluțiile acestora, precum cotații oficiale ale burselor de mărfuri sau buletine statistice.

Foarte important de precizat este faptul că această clauză de revizuire a prețului nu este rodul liberului acord de voință al părților, așa cum se întâmplă în dreptul privat, întrucât în cazul contractelor de achiziții publice nu are loc o negociere amiabilă între autoritatea contractantă și operatorul economic, ci clauza de revizuire trebuie să aibă un conținut care să respecte standardul prevăzut de alin. (3) al art. 222² și este inserată în documentația de atribuire

și contractul de achiziție de către autoritatea contractantă, rolul operatorului economic față de această clauză este inexistent, întrucât nașterea clauzei și conținutul său nu sunt urmare a voinței sale.

Spre deosebire de O.G. 15/2021 și O.U.G. nr. 47/2022 care au prevăzut mecanismul concret de aplicare a ajustării prețului contractual, în sensul efectuării unei solicitări de ajustare pe baza căreia urma a fi încheiat un act adițional de modificare a contractului de achiziție publică, remarcăm, de această dată, omisiunea legiuitorului de a reglementa în cuprinsul Legii nr. 208/2022 condițiile concrete și efective de implementare practică a clauzei de revizuire a contractului în temeiul căreia să poată fi ajustat prețul contractual.

Considerăm că mecanismul juridic de punere în practică a clauzei de revizuire ar trebui să fie asemănător cu cel prevăzut de O.G. 15/2021 și O.U.G. nr. 47/2022, adică concretizat prin solicitarea efectuată de către operatorul economic de ajustare a prețului urmată de încheierea unui *act adițional* de modificare a contractului de achiziție publică cu privire la ajustarea de preț convenită prin clauza de revizuire. Ajustarea prețului contractelor de achiziții publice presupune modificarea clauzei contractuale privitoare la prețul stabilit inițial, cu ocazia încheierii contractului, iar o astfel de modificare nu se poate realiza fără încheierea unui act adițional.

Pentru acuratețe juridică, considerăm necesar să precizăm faptul că elementul care generează obligația de actualizare a prețului îl reprezintă clauza de revizuire prevăzută în contractul de achiziție publică, iar nu actul adițional care materializează efectiv modificarea intervenită în cadrul contractului cu privire la preț, însă, pentru efectivitate și respectarea procedurilor speciale din domeniul finanțelor publice, apreciem că este necesară și parcurgerea formalității încheierii unui act adițional la contractul de achiziție publică.

După cum am mai arătat, contractul de achiziție publică poate fi adaptat prin modalitatea ajustării prețului contractual. Ajustarea prețului se va face fie prin aplicarea formulei prevăzute de actul normativ special care reglementează acest aspect, fie prin aplicarea criteriilor stabilite prin clauza de ajustare prevăzută în contractul de achiziție. Prin urmare, asemănător mecanismului de funcționare, putem spune că și modalitatea de adaptare a contractului de achiziție publică poate avea caracter convențional dacă operează în temeiul clauzei contractuale, sau caracter legal, dacă se va aplica în temeiul unor prevederi speciale și derogatorii.

Foarte important de precizat este faptul că, în situațiile analizate, rolul instanței de judecată cu privire la modalitatea efectivă de adaptare a contractului este inexistent, deoarece contractul poate fi adaptat doar în modalitățile specifice reglementate de legiuitor sau stabilite

de clauza contractuală, judecătorul neavând nicio posibilitate de a dispune adaptarea contractului de achiziție publică printr-o altă modalitate diferită față de cele indicate anterior.

În final, s-a analizat compatibilitatea impreviziunii cu dispozițiile speciale din materia achizițiilor publice. În temeiul dispozițiilor art. 1271 C. civ., instanța de judecată este abilitată să dispună adaptarea contractului pentru situația în care executarea obligației a devenit excesiv de oneroasă pentru debitorul contractual, pe când Legea nr. 98/2016 și toate actele normative adoptate în perioada 2021-2024 reglementează cazurile care permit modificarea contractului de achiziție publică sub aspectul actualizării prețului contractual. Din acest punct de vedere, este foarte important să analizăm modalitatea în care interferează norma generală privind impreviziunea, cu normele speciale din dreptul public care permit modificarea contractului și posibilitatea adaptării acestuia la noile circumstanțe. Acest demers este necesar pentru o identificare corectă a mecanismului juridic care poate fi aplicat pentru restabilirea echilibrului contractual.

În primul rând, întrucât impreviziunea este prevăzută prin normele generale din Codul civil, acestea sunt aplicabile doar în lipsa unor reglementări cu caracter special. Însă, în domeniul contractelor de achiziții publice, există prevederi speciale care impun ajustarea directă a prețului contractului în anumite cazuri expres reglementate. Întrucât contractul de achiziție publică este încheiat în temeiul Legii nr. 98/2016 (norma generală în materia achizițiilor publice), și modificarea acestuia prin ajustarea prețului va trebui să se efectueze în baza aceluiași norme speciale sau a normelor care derogă de la acest cadru (e.g. O.G. nr. 15/2021, O.U.G. nr. 47/2022). Fiind edictate norme speciale menite să asigure echilibrul contractual pe întregul parcurs de executare al contractului, se vor aplica cu prioritate acestea, în detrimentul regulilor generale de la care legiuitorul a înțeles să deroge.

În al doilea rând, deși normele speciale conțin veritabile aplicații particulare ale impreviziunii aplicabile în dreptul public, totuși, remarcăm existența unei diferențe între standardul necesar impreviziunii în dreptul privat și standardul necesar pentru a putea modifica contractul în dreptul public. Elementele legale care configurează cazurile și condițiile speciale pentru care contractul de achiziție publică poate fi modificat prin ajustarea prețului scot în evidență specificitatea modalității în care impreviziunea a fost transpusă de legiuitor în dreptul public, prin stabilirea unui standard specific aplicabil contractelor de achiziții publice, diferit față de standardul general din dreptul privat.

După cum am observat din practica instanțelor de judecată, precum și din prezumțiile legale oferite de diversele acte normative cu impact asupra impreviziunii în raporturile dintre simplii particulari, standardul procentual față de care se poate reține și aplica impreviziunea în

contractele dezechilibrate pornește, în general, de la o creștere economică a obligației lunare de plată a debitorului de minimum 50%, în timp ce aplicațiile legale ale impreviziunii în dreptul public, cu referire la contractele de achiziții publice, transpuse în practica autorităților contractante, au concretizat un standard procentual inferior celui de drept comun, respectiv un procent de aproximativ 6,23% în cazul ajustării prețului contractual în temeiul O.G. nr. 15/2021, și o cotă procentuală de 37,41%.

De aici se pot desprinde următoarele concluzii:

Intervenția legiuitorului pentru reglementarea cazurilor de aplicare specială a impreviziunii în cazul contractelor de achiziții publice a presupus o derogare de la dreptul comun sub aspectul standardului necesar a fi îndeplinit pentru a se putea opera o adaptare a contractelor afectate de crizele economice specifice perioadei 2021-2023.

Scăderea plafonului procentual în funcție de care s-a realizat adaptarea contractului de achiziție publică scoate în evidență, din punctul nostru de vedere, prevalența interesului economic în buna derulare a raporturilor contractuale, față de acordul de voință exprimat al părților la încheierea contractului, aspect care întărește funcția utilitară a contractului și construcția economico-juridică a acestuia.

Mai mult decât atât, poate că cel mai important efect pe care l-au avut intervențiile legiuitorului prin adoptarea actelor normative speciale cu privire la ajustările de preț ale contractelor de achiziții publice, a fost dat de celeritatea cu care a fost posibilă implementarea unor mecanisme juridice prin care să fie adaptate contractele de achiziții publice. Astfel, măsurile legale adoptate de legiuitor au permis părților contractante ca într-un interval foarte scurt de timp să procedeze la ajustarea contractului prin stabilirea sumelor suplimentare pe care le poate solicita la plată operatorul economic, astfel încât efectul adaptării contractului să se răsfrângă în beneficiul antreprenorului chiar în acea perioadă de criză care a determinat nevoia de ajustare a prețului.

Reglementarea impreviziunii prin legislație specială a fost justificată de nevoia acută de adaptare a contractelor de achiziții publice la noile realități, urgența unor astfel de măsuri fiind dată de necesitatea finalizării proiectelor de investiții publice și a evitării situațiilor de blocaj economic care puteau apărea pe piața construcțiilor dacă legiuitorul nu ar fi intervenit rapid prin adoptarea mecanismelor legale de adaptare a contractului, fapt care ar fi afectat în mod direct realizarea investițiilor și, implicit, economia generală a României.

În schimb, în lipsa unor astfel de intervenții legislative urgente, operatorii economici ar fi fost nevoiți să apeleze la concursul instanței de judecată pentru a solicita o eventuală adaptare a contractului de achiziție publică pe temeiul dreptului comun al achizițiilor publice, raportat

și la impreviziunea de drept comun, însă, un astfel de demers judiciar ar fi fost dezavantajos pentru operatorul economic, având în vedere , în principal, durata îndelungată de timp în care se derulează și finalizează un astfel de litigiu. Chiar dacă am admite, la nivel teoretic, faptul că operatorul economic ar fi avut succes în urma unui astfel de litigiu și ar fi obținut o soluție prin care instanța de judecată ar fi dispus adaptarea contractului de achiziție publică în sensul majorării prețului contractual în raport de noile circumstanțe apărute, printr-o redistribuire justă și echitabilă între părți a beneficiilor și pierderilor rezultate, totuși, trecerea unei perioade însemnate de timp până la obținerea unei astfel de soluții și, mai apoi, până la încasarea efectivă a sumelor de bani de la autoritatea contractantă cu titlu de ajustare preț, ar fi putut lăsa urmări grave asupra operatorului economic, întrucât acesta ar fi fost nevoit să suporte singur, pe întreaga perioadă până la ajustare, costurile suplimentare pentru finalizarea proiectului, fapt care ar fi putut să conducă la oprirea lucrărilor și la intrarea în incapacitate de plată a operatorului economic față de furnizorii săi.

Tocmai de aceea, unul dintre principalele avantaje ale reglementării prin norme speciale și derogatorii de la dreptul comun a unor mecanisme de adaptare legală a contractelor de achiziții publice, îl reprezintă promptitudinea beneficierii de efectele reale ale adaptării contractului, respectiv încasarea, de către operatorul economic, cu rapiditate a sumelor de bani rezultate în urma ajustărilor de preț operate în temeiul normelor speciale, tocmai în acea perioadă dificilă a derulării contractului în care a apărut cauza generatoare de criză contractuală și a reclamant necesitatea reinstaurării echilibrului economic al contractului.

CONCLUZII

Acordul de voință al părților nu mai ocupă rolul central în formarea contractului, părțile fiind animate de realizarea interesului economic, contractul fiind doar instrumentul prin care acestea își satisfac nevoile economice. Teoria voluntaristă întemeiată pe acordul de voințe al părților, liber exprimat, înregistrează o evidentă decădere în contextul contemporan al contractelor, determinată de apariția numeroaselor contracte forțate sau de adeziune unde accentul este pus pe funcția utilitară a acestora, aceasta căpătând o forță mult mai mare în dreptul modern, fapt ce impune, în opinia noastră, reconsiderarea teoriei pe care se sprijină contractul civil și forța obligatorie a acestuia. Fundamentul contractului nu poate rămâne izolat doar la voința părților și libertatea de voință a acestora, ci este necesar a reflecta și caracterul său util în satisfacerea unui interes economic al părților contractante.

Echilibrul contractual este factorul care menține perenitatea contractului și conferă părților cadrul necesar executării contractului în bune condiții pentru realizarea reciprocă a interesului fiecărui contractant. Utilitatea contractului este cheia de boltă a solidarismului contractual, iar interdependența părților în realizarea interesului contractual al fiecăruia dintre ele, justifică existența obligației de cooperare, în vederea conlucrării pentru satisfacerea interesului contractual.

Prin pronunțarea Deciziei nr. 623 din 25 octombrie 2016 a Curții Constituționale, teoria echilibrului contractual a primit o altă viziune, fiind fundamentată, în opinia Curții, pe solidarismul contractual, bazat pe principii precum buna-credință și echitate. Întrucât considerentele Deciziei nr. 623/2016 au putere obligatorie cu efecte *erga omnes*, rezultă că teoria solidarismului contractual a căpătat valoare normativă în sistemul dreptului românesc, aspect care justifică reconsiderarea fundamentului teoretic al adaptării contractului.

Natura juridică *sui generis* a instituției adaptării contractului prevăzută de art. 1213 C. civ. pentru eroare este dată tocmai de caracteristicile proprii și specifice, cât și de deosebirea esențială pe care o comportă față de toate celelalte tipuri de adaptare contractuală, inclusiv în caz de leziune, întrucât aceasta nu presupune existența unui dezechilibru valoric al prestațiilor părților, ci ea presupune o înlăturare a erorii în care s-a aflat *errans*-ul, astfel încât contractul este restaurat în modalitatea avută în vedere de acesta din urmă.

Diferențele comportă și asupra mecanismului juridic de implementare a adaptării contractului, deoarece, în caz de eroare, adaptarea contractului se va face întotdeauna convențional, fiind lăsată la aprecierea exclusivă a părții care nu s-a aflat în eroare, pe când adaptarea contractului pentru leziune și în caz de impreviziune, se va face întotdeauna pe cale judiciară, fiind atributul exclusiv al instanței de judecată, întrucât presupune restabilirea unui echilibru valoric al prestațiilor părților, prin redistribuirea pierderilor și beneficiilor ce rezultă din schimbările excepționale intervenite. În timp ce adaptarea contractului pentru viciile de consimțământ are ca factor cauzal un element anterior sau concomitent cu momentul încheierii contractului, adaptarea contractului pentru impreviziune presupune apariția unor evenimente excepționale pe parcursul executării contractului.

Adaptarea contractului în cazul viciilor de consimțământ este posibilă doar cu privire la viciul erorii sau cel al leziunii. Violența nu este compatibilă conceptual cu noțiunea de adaptare a contractului, în timp ce dolul, fiind o eroare la bază dar provocată de cealaltă parte, este exclusă de la domeniul de aplicare al adaptării contractului pe temeiul art. 1213 C. civ., întrucât în aceste din urmă cazuri, culpa autorului prezintă o gravitate mai mare față de cea a părții care a profitat de starea în care s-a aflat victima lezată, iar legiuitorul a pus la dispoziția

victimelor dolului și a violenței alte posibilități, respectiv posibilitatea de a solicita repararea prejudiciului suferit prin plata unor daune-interese, pe lângă sancțiunea clasică a anulării contractului.

Față de aceste aspecte, conchidem că mecanismul și modalitatea de adaptare de a contractului pentru vicii de consimțământ prezintă o individualitate proprie, cu elemente specifice și care nu pot fi asimilate altor operațiuni sau instituții juridice, acestea fiind aspectele care au prezentat interes și importanță în cercetarea acestei teme.

Studiul materiei adaptării contractului a continuat, în cadrul celui de-al treilea capitol, cu analiza instituției impreviziunii, concentrându-ne atenția pe studierea regimului juridic general al impreviziunii, prin raportare la mecanismul și modalitatea de adaptare a contractului, cât mai ales pe cazurile în care impreviziunea și-a găsit loc în legislația specială adoptată de legiuitor.

Prima dezbatere consistentă cu privire la aplicarea impreviziunii în dreptul românesc după intrarea în vigoare a Codului civil a fost prilejuită de adoptarea Legii nr. 77/2016 privind darea în plată a unor imobile pentru stingerea obligațiilor rezultate din contractele de credit, care s-a dorit a fi un instrument de prezumție legală a impreviziunii, cu efect de descărcare de datorie prin darea în plată a bunului imobil.

Intervențiile succesive ale Curții Constituționale asupra Legii nr. 77/2016, au reliefat o optică proprie a instanței de contencios constituțional asupra modalității în care este percepută și recepționată în dreptul românesc teoria impreviziunii. În esență, s-a stabilit cu forță obligatorie: (I) că impreviziunea se va aplica și contractelor încheiate anterior intrării în vigoare a Legii dării în plată, respectiv efectelor viitoare ale contractelor aflate în derulare; (II) că impreviziunea a reprezentat un câștig cert al jurisprudenței și doctrinei juridice aferente vechiului Cod civil de la 1864; (III) a oferit o proprie interpretare teoriei riscurilor contractuale în cadrul impreviziunii.

Efectul principal al acestor decizii a fost reducerea semnificativă a aplicării impreviziunii legale prevăzută de Legea dării în plată, deoarece s-a instituit necesitatea și, totodată, obligația pentru instanțele judecătorești de a cerceta pe fondul cauzei impreviziunea în rândul contractelor aflate în derulare, deși scopul legal inițial a fost acela de a institui o prezumție absolută de impreviziune, astfel încât să fie exclusă posibilitatea de intervenție judiciară cu privire la reținerea impreviziunii în contractele de credit care se încadrau în prevederile normative speciale.

În urma acestor decizii, legea dării în plată a fost modificată în sensul transpunerii la nivel normativ a tuturor aspectelor stabilite de instanța constituțională cu privire la aplicarea

impreviziunii. Astfel, legiuitorul a prevăzut expres că reprezintă impreviziune creșterea cursului valutar de peste 52,6% față de data încheierii contractului de credit, precum și faptul că obligația de plată lunară înregistrează o creștere de peste 50%, prezumții legale care au caracter absolut. Practic, prin aceste modificări legislative, legiuitorul a revenit la maniera inițială de aplicare a Legii nr. 77/2016, reglementând un caz de impreviziune legală ce se impune cu puterea unei prezumții absolute, fără posibilitatea instanței de judecată de a face propriile aprecieri asupra îndeplinirii condițiilor de intervenire și operare a impreviziunii, a caracterului imprevizibil al evenimentului perturbator al echilibrului contractual, precum și asupra caracterului excesiv de oneros al obligației debitorului.

În ceea ce privește adaptarea contractului în contextul impreviziunii legale, aceasta reprezintă o măsură care va trebui aplicată în mod prioritar față de măsura stingerii contractului de credit prin darea în plată forțată a bunului imobil. Modalitățile specifice de adaptare a contractelor de credit dispuse de instanțele de judecată au vizat, în principal, conversia ratelor de plată în moneda națională la un curs de schimb valutar pe care instanța l-a stabilit în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei, în scopul reechilibrării raportului obligațional, curs valutar care poate fi cel de la data încheierii contractului, cel de la data survenirii evenimentului imprevizibil sau cel de la data efectuării conversiei. Desigur, practica judiciară nici nu avea cum să fie uniformă, deoarece fiecare situație prezintă caracteristici proprii, fiind în sarcina judecătorului să stabilească, în particular, nivelul de dezechilibru survenit în economia generală a executării contractului.

În ceea ce privește măsurile legale pe care le-a adoptat legiuitorul în perioada pandemiei de Covid-19, s-a putut observa faptul că, pe de o parte, acestea au reprezentat veritabile aplicații legale și particulare a impreviziunii, reflectate prin stabilirea unor mecanisme și modalități legale de adaptare echitabilă a contractelor afectate de criza sanitară, iar pe de altă parte, unele dintre măsurile ce au fost adoptate au avut ca fundament situația patrimonială directă a debitorului și a familiei sale, iar nu impreviziunea.

Din acest punct de vedere, se remarcă o diferențiere importantă pe care a făcut-o legiuitorul, deoarece, în aceste cazuri, s-a avut în vedere efectul de supraîndatorare al persoanelor, astfel că implementarea acelor beneficii legislative au avut natura juridică a unor veritabile măsuri de protecție socială, prin prisma cărora legiuitorul a limitat efectele negative pe care le-au resimțit acele categorii de debitori.

În final, aspectul referitor la adaptarea contractelor a presupus analizarea și a mecanismelor și modalităților în care contractele din dreptul public, respectiv contractele de achiziții publice pot fi adaptate ca urmare a aplicării impreviziunii pe parcursul executării

acestora.

Specific dreptului public este faptul că părțile contractante nu se află pe picior de egalitate, iar încheierea contractelor nu are loc prin mecanismul negocierilor directe, așa cum se întâmplă în dreptul privat. Prin urmare, nici adaptarea contractelor nu poate parcurge același mecanism convențional bazat pe libera negociere dintre părți, ci doar în temeiul prevederilor normative speciale care reglementează acest aspect.

Și în acest sector legiuitorul a intervenit prin adoptarea unor norme speciale și derogatorii prin care s-au instituit mecanisme și modalități specifice de adaptare a contractelor de achiziții publice, care reprezintă aplicații particulare ale impreviziunii în contractele de achiziții, respectiv prin stabilirea unor formule legale, clare și precise de ajustare a prețului contractual, astfel încât operatorul economic să nu suporte singur pierderile rezultate din creșterea costurilor pe baza cărora s-a fundamentat prețul contractual.

După cum rezultă din notele de fundamentare a actelor normative speciale adoptate în perioada 2021-2023 în domeniul achizițiilor publice, necesitatea reglementării unor mecanisme legale de ajustare a prețurilor a fost determinată de asigurarea unui tratament egal între operatorii economici și o împărțire justă a riscurilor contractuale, cât și de nevoia finalizării proiectelor de investiții publice, pentru evitarea blocajului economic și a apariției crizei economice. Prin urmare, fundamentul actelor normative speciale adoptate prin care s-a transpus impreviziunea în rândul contractelor de achiziții publice, a fost atât de ordin juridic, cât mai ales de ordin economic.

Față de aceste aspecte, concluzionăm că fundamentele generale ale adaptării contractului sunt complexe și multiple, acestea neputând fi reduse doar la ideea de bună-credință și echitate, specifice dreptului comun. Viața socială este diversă, iar interesele economice actuale ale indivizilor sunt satisfăcute prin încheierea unui număr tot mai mare de contracte de consum, forțate, de adeziune sau contracte specifice dreptului public, în care voința juridică liber exprimată a indivizilor nu mai este actorul exclusiv al nașterii raportului juridic.

Prin prisma naturii juridice a acestor tipuri de contracte, fundamentul juridic al adaptării contractelor nu poate rămâne indisolubil legat doar de teoria voinței juridice, ci presupune și admiterea conceptelor de interes contractual, de utilitate a contractului, de proporționalitate a prestațiilor, de echitate, precum și de stabilitate și durabilitate a contractului. Toate aceste aspecte conduc spre concluzia că, din perspectiva generală a posibilității de adaptare a contractelor, solidarismul contractual corespunde cel mai potrivit conceptului, având valoarea nu doar a unui principiu demonstrativ al dreptului, ci chiar a unui principiu normativ, având în

vedere actulul context juridic creat în urma pronunțării Deciziei Curții Constituționale nr. 623/2016.

Concluzionând, afirmăm că teoria solidarismului contractual ar trebui acceptată și recepționată mai mult în practica instanțelor de judecată, inclusiv în cazul în care sunt sesizate cu cereri de adaptare a contractului în temeiul impreviziunii de drept comun, reglementată de art. 1271 C. civ.